

в Празі, де працював професором Українського вільного університету, а з 1945 р. – ректором. У 1952 р. переїхав до США.

14. Антонович Михайло (1910–1954 (1955)?) – історик, член українського історично-філологічного товариства в Празі, доцент Віденського університету, професор Українського наукового інституту в Берліні, лектор Бреславського інституту. Після капітуляції гітлерівської Німеччини був переправлений у СРСР, де його засудили “як військового злочинця та ідеолога українського буржуазного націоналізму” до 25 років ув’язнення в Норильському концтаборі.

Proposed article opens the content and shows document's analysis from the personal fund of famous historian M.Korduba.

Key words: State Archives of Lviv region, Myron Korduba, personal fund, document.

УДК 737:94 (477.8)

ББК 63.221

В.Ф. Саганюк

МОНЕТНО-ГРОШОВА СПРАВА В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918–1939 рр.)

У статті висвітлено процес поширення на терени Західної України польської валюти в 1918–1939 рр., проаналізовано реформаторську діяльність польського уряду у фінансовій галузі та його цінову політику.

Ключові слова: Західна Україна, Польща, грошова реформа, грошовий обіг, марка, злотий, емісія, інфляція, гіперінфляція, карбування.

Українська історична наука в наш складний час переходу до демократичного суспільства не може повноцінно існувати й розвиватися без систематизації об’єктивних знань, аналізу й теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу. На сьогоднішній день набагато більшу роль в історичному дослідженні повинні відігравати розробки в галузі нумізматики та боністики. Аналіз і узагальнення всіх складових економічної історії України в цілому та її окремих регіонів повинні бути використані при розробці концепції економічної політики на сучасному етапі та на перспективу.

На жаль, у даний час в українській історіографії немає комплексного дослідження, в якому було б проаналізовано стан монетно-грошової справи в Західній Україні в міжвоєнний період (1918–1939 рр.). Певні спроби розглянути дане питання були зроблені в дослідженнях вітчизняних учених Р.М.Шуста [18], С.В.Краузе [14], А.С.Бадаєва [7]. Аналіз доробків, що стосуються проблематики грошового обігу та монетної справи, частково знайшов своє відображення в працях Г.Голиша [9], Л.Зашкільняка та М.Крикуна [10].

Використавши здобутки історичної науки з проблеми дослідження, автор уважав одним із важливих завдань знайти й залучити до наукового обігу нові джерела.

Ураховуючи актуальність і порівняно недостатню вивченість даної проблеми, ми вибрали як об’єкт дослідження становище монетно-грошової справи в Західній Україні впродовж 1918–1939 рр.

Мета статті полягає у відтворенні об’єктивної і цілісної картини грошового обігу Західної України в міжвоєнний період, аналізі існуючої грошової системи, дослідженні в даному контексті багатого соціально-економічного досвіду Західної України.

У результаті поразки країн Четвертого блоку в Першій світовій війні наприкінці жовтня 1918 р. багатонаціональна Австро-Угорська імперія розпалася, і на її уламках виникли незалежні національні держави. Українці Галичини також використали своє суверенне право на національне самовизначення, і 1 листопада 1918 р. утворилася Західноукраїнська Народна Республіка.

Однак у результаті польсько-української війни (листопад 1918 – липень 1919 рр.) з вимушеним відступом Галицької армії за Збруч та збройним поваленням влади ЗОУНР,

Галичина опинилась під польською окупацією. Проте політично-правове становище Галичини залишилося невизначеним, оскільки Антанта дозволила Польщі постановою від 25 червня 1919 р. лише тимчасово окупувати цю територію, визнаючи за нею окремий статус.

Закріплюючи польський стан посідання на українських землях, окупаційні власті проводили курс на злиття Галичини з етнічною Польщею [13, с.45]. У результаті низки історичних обставин і міжнародно-правових угод західноукраїнські землі опинилися в складі трьох чужоземних держав, що визначило особливості грошового обігу на цих територіях.

За Ризьким миром (18 березня 1921 р.) Галичина, Західна Волинь та деякі інші землі на захід від річки Збруч відійшли до Польщі й були включені в грошову систему цієї країни [9, с.150]. Натомість Буковина відійшла до Румунії, а Закарпаття опинилося в складі Чехо-Словаччини.

Після проголошення незалежності польської держави (11 листопада 1918 р.) та підтвердження Версальським мирним договором 1919 р. її статусу на завойованій території, у тому числі і в Галичині, величезними масами в обігу були різноманітні грошові знаки: паперові банкноти колишньої Австро-Угорщини (крони), російські рублі, німецькі марки, румунські леї, марки Польської крайової позичкової каси, українські гривні та карбованці, а також величезна кількість місцевих грошових замінників, що випускалися найрізноманітнішими емітентами (Тимчасовою владою, окремими містами, угруповуваннями та об'єднаннями, приватними особами тощо). Відомі також паперові гроші-розписки Українських Січових Стрільців, написані простим олівцем на звичайному папері зі шкільного зошита [14, с.89].

Гострою проблемою для Польщі в 1919–1920 рр. було врегулювання фінансової системи. 10 січня 1919 р. Польській крайовій позичковій касі було доручено випустити нові грошові знаки на суму 500 млн. польських марок, які, не маючи жодного забезпечення, призвели через кілька років до великої інфляції. Випускались вони номіналом у 10 000 000, 5 000 000, 1 000 000, 500 000, 250 000, 100 000, 50 000, 10 000, 5000, 1000, 500, 100, 50, 20, 10, 5, 1 і ½ марки [20, с.66].

Марка стала законним засобом платежу на всій території держави. На початку 1920 р. в обігу залишалися тільки виключно польські марки, що позитивно відбилося на уніфікації грошової системи, адже на територію держави було заборонено ввіз австро-угорської, німецької та російської валюти. 24 березня 1920 р. розпочався обмін австро-угорських крон, які в травні цього ж року перестали бути законним засобом платежу на землях Галичини. Майже одночасно з 29 квітня 1920 р. у Польщі було заборонено обіг рублів [18, с.282].

Незважаючи на те, що було випущено величезну кількість марок, їх не вистачало, адже лєвова їх частка йшла на військові цілі та конфлікти, які вимагали чималих коштів, що перевищували можливості бюджету. Отримані від західних країн кредити розміром 272 млн. доларів пішли на військові потреби [10, с.460]. Важке економічне становище держави, величезний бюджетний дефіцит, мінімальне надходження податків, негативний платіжний баланс країни, надмірна і всезростаюча емісія паперових грошових знаків та інші негативні явища викликали недовіру населення до польської національної валюти. Але, незважаючи на всі ці чинники, інфляція сприяла відбудові господарського життя й розвитку підприємництва: люди не тримали грошей, а навпаки, якомога швидше їх витрачали; польські товари за кордоном за рахунок різниці валют продавалися дешевше без втрат для виробництва [10, с.460].

Улітку 1921 р. уряд скасував державний контроль за торгівлею продуктами, що призвело до зростання цін. Після тривалих суперечок був створений позапарламентський уряд, який очолив ректор Варшавської політехніки А.Поніковський. Головною постаттю в ньому став міністр фінансів Є.Міхальський, якого прозвали “залізною

мітлюю” за гострі заходи щодо наведення порядку в державній скарбниці. На його вимогу сейм ухвалив декілька постанов, які обмежували державні видатки на апарат, соціальне забезпечення, запроваджували різні податки для збільшення бюджету. Антиінфляційні заходи були своєчасними, оскільки уряд був змушений покривати дефіцит бюджету за допомогою емісії польських марок (з грудня 1918 р. до грудня 1921 р. маса марок в обігу зросла з 1 млрд. до 229,5 млрд., а інфляція тільки в 1921 р. перевищувала 450%) [10, с.463].

У 1919–1924 рр. було випущено в обіг 1 965 500 131 банкнот на загальну суму в 1 117 137 954 226 929 польських марок [14, с.89]. Зокрема, 15 січня 1919 р. були випущені банкноти номіналом 500 марок; 15 лютого 1919 р. – номіналом 100 марок; 17 травня 1919 р. – номіналом 1, 5, 20 та 1000 марок; 23 серпня 1919 р. – повторно номіналом 1, 5, 20, 1000 марок та 10 і 500 марок; 7 лютого 1920 р. – номіналом $\frac{1}{2}$ та 5000 марок; 11 березня 1922 р. – номіналом 10 000 марок; 10 жовтня 1922 р. – номіналом 50 000 марок; 25 квітня 1923 р. – номіналом 250 000 марок; 30 серпня 1923 р. – номіналом 100 000, 500 000 та 1 000 000 марок; 20 листопада 1923 р. номіналом 5 000 000 та 10 000 000 марок [12, с.121].

З огляду на наростання кризових явищ в економіці держави і особливо хаосу на грошовому ринку уряд був змушений наприкінці 1923 р. прискорити підготовку до проведення грошової реформи. 14 грудня 1923 р. уряд В.Вітоса пішов у відставку. Через кілька днів президент С.Войцеховський призначив нового прем'єра. Ним став В.Грабський [10, с.467]. Перед урядом стояло завдання припинити надмірну емісію знеціненої польської марки, вирівняти видатки державного бюджету та торговий баланс країни. Новий міністр фінансів запропонував програму стабілізації фінансової системи країни і, розуміючи важливість належного проведення грошової реформи та її вплив на стан справ в усіх сферах життя держави, ретельно підготував її здійснення [18, с.283].

11 січня 1924 р. президент С.Войцеховський на підставі 44-ї статті Конституції оголосив постанову про впорядкування державних фінансів, а 20 січня видав “Розпорядження про польську монетну систему”.

Згідно з реформою в обіг було введено польський злотий замість польської марки, який забезпечувався золотим еквівалентом (9,3 г золота за 1 злотий). Злотий поділявся на 100 грошів [8, с.91] і містив 0,3226 г золота 900-ї проби та вільно обмінювався на інші валюти Банком Польським. Обмін проводився по курсу 1 злотий за 1,8 млн. польських марок. До липня обмін польських марок було завершено.

На аверсах усіх номіналів монет карбувався герб польської держави – одноголовий орел із короною. На реверсах срібних монет були зображені селянка в хустці, лицар або учбове парусне судно “Дар поморця” [7, с.192]. На 2- і 10-злотових монетах подано портрет лідера держави – Ю.Пілсудського (1865–1937). Колові легенди на аверсах срібних монет містили офіційну назву держави та позначення номіналу, дату випуску. На розмінних монетах номінал подавався на реверсах [9, с.151].

Варшавський державний монетний двір не міг забезпечити достатню кількість монет, у зв'язку із чим замовлення на їх виготовлення було розміщене в монетарнях Австрії, Бельгії, Великобританії, Сполучених Штатів Америки, Франції та Швейцарії [18, с.285].

Монети різних номіналів запроваджувалися до обігу поетапно. Найдрібнішою розмінною монетою був 1 гріш, який увійшов в обіг 14 липня 1924 р. Одногрошівка випускалася з 1923 і до 1939 рр., за винятком 1924, 1926 та 1929 років. Наклад цієї монети досить суттєво коливався, зокрема в 1923 р. – 30,0 млн. штук; у 1925 р. – 40,0; у 1927 р. – 17,0; у 1928 р. – 13,6; у 1930 р. – 22,5; у 1931 р. – 9,0; у 1932 р. – 12,0; у 1933 р. – 7,0; у 1934 р. – 5,9; у 1935 р. – 7,3; у 1936 р. – 12,6; у 1937 р. – 17,4; у 1938 р. – 20,5; у 1939 р. – 12,0 [20, с.1]. Усього впродовж 1923–1939 рр. було випущено понад 230 млн. одногрошівок.

Монету номіналом 2 гроші запроваджено в обіг 31 грудня 1924 р. Вони емітувалися у варшавській монетарні з 1923 і до 1939 року (винятками були 1924, 1926 та 1929 роки). Наклад 2-грошівок був таким: у 1923 р. – 20,5 млн. штук; 1925 р. – 39,0; у 1927 р. – 15,3; у 1928 р. – 13,4; у 1930 р. – 20,0; у 1931 р. – 9,5; у 1932 р. – 6,5; у 1933 р. – 7,0; у 1934 р. – 9,4; у 1935 р. – 5,8; у 1936 р. – 5,8; у 1937 р. – 17,4; у 1938 р. – 20,5; у 1939 р. – 12,0 [20, с.3]. Усього було відкарбовано понад 202 млн. штук цих монет.

П'ятигрошівки з'явилися на ринку 31 травня 1924 р. Загальний наклад монет цього номіналу перевищив 148 млн. штук. Тираж цих монет мав таку динаміку в 1923–1939 рр. (винятки – 1924, 1926, 1929, 1932 та 1933 роки): у 1923 р. – 32,0 млн. штук; у 1925 р. – 45,5; у 1928 р. – 8,9; у 1930 р. – 14,2; у 1931 р. – 1,5; у 1934 р. – 0,4; у 1935 р. – 4,7; у 1936 р. – 4,7; у 1937 р. – 9,1; у 1938 р. – 17,3; у 1939 р. – 10,0 [20, с.5].

Монету номіналом 10 грошів було запроваджено в обіг 31 травня 1924 р. Її наклад становив 100 млн. штук, і всі вони випускались тільки в 1923 р. Загальний тираж 50-грошівок становив 100 млн. штук. Автором проекту всіх розмінних монет був В.Ястшембовський [18, с.286].

19 січня 1925 р. було запроваджено повновартісні срібні монети номіналом 1,2 та 5 злотих (однозлотівки карбувались у 1924 р. (тираж 16,0 млн. штук) та в 1925 р. (тираж 24,0 млн. штук) відповідно у Франції та Великобританії). Вилучено їх з обігу було 31 грудня 1932 р.

Двозлотові монети також карбувались за кордоном: у 1924 р. – у Франції (8,2 млн. штук), Великобританії (1,2 млн. штук) та Сполучених Штатах Америки (800 тис. штук). Не була запроваджена в обіг монета номінальною вартістю 5 злотих, вагою 25 г срібла 900-ї проби (автор проекту С.Левандовський), оскільки були надто великі затрати на її виготовлення [18, с.286].

Стосовно виготовлення золотих монет, слід зазначити, що було відчеканено номінали 10 та 20 злотих (автор проекту Т.Тшцінська–Камінська), але ці монети так і не з'явилися в обігу [15, с.287].

Також було випущено банкноти вартістю 500, 100, 50, 20, 10, 5, 2, 1 злотих та 50, 20, 10, 5, 1 грошей. Однак фінансову кризу зупинити не вдалося, і в 1927 р. 1 злотий мав вартість 0,16879 г золота [14, с.90].

У 1927–1928 рр. було проведено ряд грошових реформ. В обігу з'явилася срібна монета вартістю 5 злотих, вагою 18 г 750-ї проби. Монети у 2 і 1 злотий 1924–1925 рр. вилучались з обігу.

У 1932 р. згідно з реформою:

1 злотий = 0,10315 г золота.

Вага і проба монет:

2 злотих – 4,4 г срібла – 750-ї проби (тираж у 1932 р. – 15,7 млн. штук; у 1933 р. – 9,3; у 1934 р. – 0,25) [20, с.17];

5 злотих – 11 г срібла – 750-ї проби (тираж у 1932 р. – 3,0 млн. штук; у 1933 р. – 11,0; у 1934 р. – 0,25) [20, с.42];

10 злотих – 22 г срібла – 750-ї проби (тираж у 1932 р. – 60 млн. штук; у 1933 р. – 2,8) [20, с.45].

Двозлотівки введені в обіг 31 жовтня, 5 злотих – 1 грудня, 10 злотих – 29 серпня 1932 р. (автор проекту – А.Мадейський). З 1934 р. розпочалася регулярна емісія монет, на реверсі яких уміщено профіль голови маршалка Ю.Пілсудського [7, с.191] (введені в обіг 31 червня 1934 р.). Автор цього проекту – С.Островський.

У 1935 р. курс валют на Львівській біржі був такий:

1 американський долар – 5,25–5,31 злотих;

1 фунт стерлінгів англійський – 26,11–26,37;

100 марок німецьких – 212,15–214,15;

100 франків французьких – 34,90–35,08;

10 рублів російських – 47,10–47,40;
 20 корон австрійських – 36,20–36,80;
 1 дукат – 82,00–82,75;
 1 г золота – 5,9244;
 1 г срібла – 0,07–0,08 [14, с.93].

Чимало банків було розташовано польською владою в Західній Україні, найбільшими зокрема, були такі: Український кооперативний банк у Станіславі та Земельний банк гіпотетичний у Львові з філією в Станіславі. Інформацію про свою діяльність та послуги банки розміщували на шпальтах тодішньої преси. Наприклад, у газеті “Українське життя” писали: “Складайте ощадности в Українському кооперативному банку в Станіславові, Сапінжинська, 23 (доми власні). Вклади долярові і золотові (дол. – 7³/₄%; зол. – 9%), фонд рез. 53,933,41 зл. уділи 79.498.63 зл.

Порука 1.000.000 зл., вклад 313.408.94 зл.

Рахунок жировий в Польським Банку.

Чековий ПКО 150.568” [17, с.6].

Також функціонував Державний сільськогосподарський банк (створений ще в 1919 р.), який повинен був сприяти здійсненню земельної реформи на Західній Україні. Через нього йшли кредити, виділені державою на перебудову села. Банк також мав право самостійно закуповувати приватні маєтки для проведення парцеляції, однак ця сторона його діяльності не мала суттєвого значення, оскільки поміщики вважали вигіднішим для себе парцелювати землю без посередництва банку.

У цій сфері на теренах Західної України запанували спекуляція та хабарництво. Створились сприятливі умови для підвищення цін на землю, які в південних воєводствах зросли з 26 доларів за гектар у 1920 р. до 350 доларів у 1928 р., у східних – відповідно із 17 до 140 доларів [6, арк.2].

У роки економічної кризи спостерігається значне зниження цін на землю. Наприклад, у Львівському воєводстві ціна 1 гектара зменшилася з 2815 злотих у 1929 р. до 1224 злотих у 1933 р. [2, арк.1–2]. Проте земельна спекуляція в місцевостях із найбільшим селянським малоземеллям не припинялася. Так, ціна 1 гектара землі в 1932 р. порівняно з 1928 р. із певним коливанням зросла в Надвірнянському повіті – на 10%, Стрийському – на 13%, Городенківському – на 14%, Калуському – на 26%, Жидачівському – на 27%, Тлумацькому – на 49%, Снятинському – на 70% [1, арк.176–178].

Фінансово-економічне становище селян погіршувалося ще й тим, що уряд із 1928 р. почав обмежувати видачу банківських позик і весь державний “фонд допомоги” й “пільговий кредит” перевів у розпорядження “привілейованих категорій покупців землі” [5, арк.15–16], до яких відносились заможна верхівка польських колоністів і місцевих багатіїв.

Державний сільськогосподарський банк займався розподілом довгострокового кредиту між різними групами господарств Західної України. Зокрема, у 1925–1931 рр. цей розподіл був таким [4, арк.6].

Групи господарств	Кількість позичок	Сума кредиту, тис. зл.	Припадало кредиту пересічно, зл.	
			на 1 га	на господарство
до 5 га	822	2108	743	2564
5–20 га	1449	8302	568	5722
20–50 га	183	3066	544	16754
50–100 га	49	1659	294	33857
100–200 га	30	1621	381	54033
Більше 200 га	4	213	197	53250
Усього	2537	16969	498	6688

З цих даних видно, що розмір кредиту на гектар площі знижувався в міру збільшення величини господарства. Звідси цілком очевидний висновок: кредитна політика банку була спрямована на те, щоб зміцнити поміщиків. Ця його діяльність найбільш повно проявилася в другій половині 20-х рр., коли уряд Пілсудського різко збільшив фінансово-економічну допомогу поміщикам. З 1 липня 1926 р. і до 1 лютого 1928 р. основний капітал Державного сільськогосподарського банку зріс із 13380 тис. до 75 млн. злотих. Видача довгострокових кредитів банком за цей час збільшилась із 628 тис. до 46469 тис. злотих, а короткострокових – із 45168 тис. до 127747 тис. злотих. Розроблені банком позики з урядових фондів зросли відповідно з 34999 тис. до 93056 тис. злотих [3, арк.6–7].

На території краю діяли також фінансові управління. Так, розпорядженням міністра фінансів від 20 квітня 1929 р. для Станіславського повіту в м. Станіслав були організовані 1-ше і 2-ге фінансові управління, які підлягали фінансовій палаті. У компетенцію фінансових управлінь входило: нарахування і стягнення податків з промислових та торговельних підприємств, а також із сільського й міського населення.

Натомість фінансова палата, яка 1 квітня 1935 р. була переведена зі Львова до Станіслава, була вищим фінансовим органом на території воєводства, у коло діяльності якої входили: нагляд за діяльністю фінансових управлінь із нарахування та збирання податків із населення, за діяльністю фінансових кас, управлінь, акцизів, державних монополій та за виконанням державного бюджету [16, с.66].

У результаті грошової реформи 1924 р. Польща отримала стабільну валюту – злотий, який, незважаючи на складні економічні умови, зумів втримати свої позиції аж до вересня 1939 р.

Цінова політика в самій Польщі і в околицях була доволі різною. Ціни в Польщі на товари сільського господарства були такими (на прикладі м. Варшава): 1 кг хліба – 42 гроші, 1 кг печива – 60 грошів, 1 кг м'яса – 1 злотий 70 грошів, 1 кг масла – 2 злотих, 1 кг сала – 1 злотий 40 грошів, 1 кг цукру – 1 злотий, 1 л молока – 34 гроші [19, с.417].

Ціни в Західній Україні (на прикладі м. Львів): 1 кг хліба – 29 грошів, 1 кг м'яса – 1 злотий 4 гроші, 1 кг масла – 2 злоті 50 грошів, 1 кг цукру – 1 злотий 43 гроші, 1 л молока – 14 грошів [14, с.94].

Разом із тим, на відміну від дешевої продукції сільського господарства, ціни на промислові та монополійні товари (спирт, алкогольні напої, тютюн, сірники тощо) були високими [18, с.288].

У міжвоєнне десятиліття польська грошова система пройшла важкий шлях становлення та розвитку (пережила господарську розруху, економічні негаразди, гіперінфляційні процеси, знецінення тимчасової грошової одиниці – марки). Але завдяки успішному проведенню грошової реформи в 1924 р. міністром фінансів В.Грабським було запроваджено національну валюту злотий, який до 1939 р. був найбільш стабільною європейською валютою, що функціонувала і в Західній Україні.

Наслідком введення нової монетно-грошової системи стало те, що на перших порах (20-ті рр.) у Західній Україні поширилася спекуляція, почали масово підвищуватися ціни, особливо на землю. Погіршилося становище селян, адже їм було важко отримати кредити та позики, існувала система стягнення різного роду податків. Якщо продукція сільського господарства була в Західній Україні дешевою, то натомість ціни на промислові та монополійні товари встановлювались надмірно високими. Усе це разом негативно відбивалося на соціально-економічному становищі західноукраїнських земель.

1. Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО), ф.1, оп.1, спр.216.
2. ДАІФО, ф.1, оп.13, спр.127.
3. ДАІФО, ф.2, оп.9, спр.243.

4. ДАІФО, ф.2, оп.9, спр.480.
5. ДАІФО, ф.43, оп.1, спр.216.
6. ДАІФО, ф.43, оп.1, спр.358.
7. Бадаев А.С. Монеты стран мира. Каталог XX ст. – Чернигов, 1991.
8. Гладкий В. Словарь нумизмата. – М., 2007.
9. Голиш Г.М. Основы нумизматики: Навч. посіб. – Черкаси, 2002.
10. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. – Л., 2002.
11. Каталог бон и дензнаков России, РСФСР, СССР, окраин и образований (1769–1927). Часть 1 / За ред. Ф.Г.Чучина. – М., 1927.
12. Кугутяк М.В. Складна доля Західноукраїнських земель у 20–30-ті роки // Поліття. – 1992.
13. Краузе С.В. Монети та грошовий обіг Галичини: короткий науково-популярний історико-економічний огляд. – Коломия, 2000.
14. Кучеренко Э., Мошнягин Д. Нумизматика в школе. – М., 1968.
15. Путівник по Державному архіву Станіславської області. – Станіслав, 1960.
16. Рекламне оголошення банку // Українське життя. – 1931. – 5 липня.
17. Шуст Р.М. Нумизматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посібник. – К., 2007.
18. Kalkowski T. Tysiąc lat monety polskiej. – Kraków, 1974.
19. Keller A. Das papiergeld des Ersten Weltkriegs. – Teil I. Europa. – Berlin, 1957.
20. Suchanek A., Kurpiewski A. Katalog popularny monet polskich. – Gdańsk, 2005.

The article elucidates the information about expanding Polish currency at the territory of Western Ukraine in 1918–1939; the reformal activity of Polish government in financial branch and its price policy is analysed in the article.

Key words: Western Ukraine, Poland, monetary reform, monetary circulation, mark, zloty, emission, inflation, hyperinflation, minting.

УДК 94 (477) “1941”

ББК 63.3 (4УКР)

Я.І. Токарук

ЗМІЦНЕННЯ ПОЗИЦІЙ НАЦИСТСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ НА СТАНІСЛАВЩИНІ В 1941 РОЦІ

У статті автор простежує і аналізує події на території м. Станіславів у 1941 році, пов'язані з приходом нацистської адміністрації, і зміцнення її позицій. Показано процес утворення дистрикту Галичина.

Ключові слова: окупація, дистрикт, Генерал-губернаторство.

Історія Станіславської області в першій половині ХХ ст. насичена різноплановими подіями. Перш за все, це часта зміна окупаційних режимів. На початку ХХ ст. ця територія перебувала під владою Австрії. У ході Першої світової війни, а саме в серпні–вересні 1914 року, у Галичину вступила російська армія. Пізніше, у грудні 1918 року, м. Станіслав стає столицею ЗУНР, але вже весною 1919 року на територію Станіславщини знову вступають польські війська на чолі з генералом Й.Галлером. Польська влада закріпилась тут до 1939 року.

1 вересня 1939 року нападом гітлерівської Німеччини на Польщу розпочалась Друга світова війна, яка поклала кінець польській владі на території західноукраїнських земель. Згідно з таємним протоколом, який був додатком до договору про ненапад від 23 серпня 1939 року між Радянським Союзом і Німеччиною, сфери впливу двох держав були розмежовані по лінії рік Нарва–Вісла–Сан. У результаті цього деякі українські землі мали б перейти під владу офіційної Москви. Однак більшовики на території Станіславської області Прикарпаття протримались лише два роки. 22 червня 1941 року Третій Райх почав війну із СРСР, а вже 2 липня місто Станіслав зайняли німецькі війська. Досліджувану проблематику продовжує вивчати чимало істориків, зокрема В.Яшан, який був очевидцем подій 1941 р., В.Косик, І.Білас, Ю.Сливка, Б.Ярош. Серед івано-франківських істориків – це М.Кугутяк, О.Марущенко, І.Андрухів та інші.